

HEIDEGGER VE ŞEYLERİN *SESSİZLİĞİ* [HEIDEGGER AND *SILENCE OF THE THINGS*]

Senem Kurtar

PhD., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü

E-mail: senemkurtar@gmail.com

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Heidegger'ın Modern Teknoloji Çağında şeylerin açıklanması, tarafından terk edilmiş bir çağ olarak yorumladığı, köktenci düşüncesinin açıklanmasıdır. Bu düşüncenin en önemli savı, modern teknolojiye şeylerin yalnızca *sessizlik* olarak açıklanabileceğidir. Heidegger'a göre, modern teknoloji, Batı metafizik düşünme sürecinin doruğudur. Burada, onun en temel sorunu, şeyin herhangi bir biçimdeki görünüşüne yani Yunanlılar, *eidosa*na indirgenemeyeceğidir. Şeylerin dışsal tasarımı, bize onların her tür insani kavrayıştan kendini geri çeken *otantik* varlığını veremez. Bunun sonucu olarak gelişen teknolojik tavır, gerçekliğin *el-aldında-bekletilen* kullanılabilir kaba materyale dönüşümüne karşılık, karma biçiminde betimlenebilir. Heidegger'ın en tartışılmalı, yaklaşımları, teknolojinin özünü insan doğasının açıklanması meydan okuyan tavrı olan *Gestell* olarak belirlemesidir. Böylece, Heidegger modern teknolojiye insan varoluşunun şeylerle kökensel ilişkisinin yitirilmiş olduğunu iddia eder. Ancak bunun yanı sıra, Heidegger'ın *Gestell*'in tam ortasında büyüdüğü düşünceyi kurtaran güç, *eylerin eylemesi* (yani özyönelim olarak açıklanmakta olması) olarak açıklanır. O, teknolojinin bu ikili anlamının, şeylerin *Geviert*'te kökensel ulaşılabilirliğin olanaklı yolunu açma doğrultusunda dönüşür. *Geviert*, şeylerin eylemesine uygun *poetik* uzam ve *poetik* dilin açıklanmasıdır. Sonuç olarak, Heidegger çarpıcı bir biçimde şöyle söyler: Yalnızca *airler*, *poetik* tanımlanmış, kendini şeylerde gizleyen varlıklar *poetik sessizlik* ini söyleyebilir.

Anahtar Sözcükler: Metafizik düşünme, teknoloji, *Gestell*, *Geviert*, *poetik* uzam, *poetik* sessizlik.

ABSTRACT

This study aims to articulate Heidegger's radical thought that abandoning by the things thinging of them in the age of modern technology. The most substantial thesis of this that in modern technology things may be only as silence. According to Heidegger modern technology is an ultimate end of the western metaphysical thinking process. Here, his main problem is the thing cannot be reduced to any sort of outward look, or *eidos* in Greek. External representation of things never gives us their authentic being, which partly withdraws from every human grasp. As a result of this, technological attitude may be defined as revealing the standing-reserve of reality or the storehouse of available raw materials. Heidegger's most contentious point is the characterisation of the essence of technology as *Gestell* which he sees as challenging the essence of being human. Therefore, Heidegger contends that the primordial relation of human being to things has been lost in the age of modern technology. But also the saving power that Heidegger sees at the heart of *Gestell* is revealing the thinging of things. Heidegger wants to rectify this double meaning of technology for disclosing any possible path to a primordial accessibility of things as *Geviert*. *Geviert* appropriates *poetic space* and *poetic language* for the things thinging. Finally he says strikingly that only can poets' *poetic dwelling* be witness of that as saying *poetic silence* of Being that concealing itself in the things.

Keywords: Metaphysical thinking, technology, *Gestell*, *Geviert*, poetic space, poetic silence.

HE DEGGER VE EYLER N SESSİZLİK

G R

Ça ,m,z, Modern Teknoloji Ça , radyo, televizyon, bilgisayar, cep telefonu, gazete ya da dergiler gibi medya a ,n,n yarattı , sanal gerçekli in devasa bir biçimde genileyen döngüsüyle, Batı, metafizik düşünme geleneği ve onun belirlediği genel tavrı, sessiz ösünü olarak kendini açmaktadır. Düşünsel geleneğin özne ve nesne kategorilerini de eriterek her şeyi sınırsızca kendine olma olanağından uzaklaştırarak medyanın döngüsel açılımı, tüm teknolojik gelişme söyleminin doruğuna ulaşmıştır. Çağın, oldukça uzun bir düşünme sürecine dayanan bu sonu, hiçbir şeyin kendine ve bir diğere kendi olmanın eşiğindedir ve bu nedenle, bir şeyin kendisini söyleme olanağından daima uzak olunan derin bir sessizlik söylemidir. Söylenilecek her şey medyatik anlamlar döngüsünün körlüğünde silinip gitmiştir gibidir. Artık hiçbir söz burada kendini açabilecek bir yer, bir açıklık bulamaz. Modern Teknoloji Çağı, tüm olanaklar, ile açıklık söylenip bitirilmemiş olan söz konusu süreç, düşünme geleneğinin sınırsızca ussallaşması, ve herhangi bir şeyin açıklık, açıklık olanağından *ratio* (us) ve onun belirlediği bir dil olarak dönüşürdür. Usun ve ussal olanın başlatıldığı bir düşünme biçiminde, felsefenin her şeyin temeli olarak tanımlandığı, töz kavramı, da *ratio* olarak dönüşümü ramaktan kurtulamamıştır, tır. Burada, tözselleşen *ratio*, hakikatin ya da doğruluğun kendisinde temellendirildiği tek yargı mekanizmasıdır. *Ratio* hakikatin yargı, dır ve varlığı, yargı, lama üzerine kuruludur. Sonuç olarak, Batı, metafizik düşünme biçiminin yüzlerce yıllık tarihinde *ratio*, her şeyi, Almanca *Vorstellung*, Latince *representatio*, Türkçedeki yaygın kullanımla ötasar, möa dönüşümlü ve yargı, tüm dinamiğini belirleyerek doğruluğu iki şey (düşünce ve düşünülen şey ya da yargı, ve düşünme içeriği, konusu) arasında uygunluğu (*adaequatio*) indirgeyen bir süreçtir. (Heidegger, 1971, s. 23-25) Bu süreç, bir şeyin doğruluğunun, *certitudo* ya da o şeyin kendisinin de il, tasarımı, nın pekinliğine indirgenmesinde son bulur. (Heidegger, 1977, s. 127) Burada, tasarımı, nın pekinliğini olanaklı kılınan, o şeyi ilkin yargı, nın, şeyin tasarımı, na uygunluktan başka bir şey değildir. Bu yolla, tüm metafizik düşünce tarihi usun yargı, lama yetisinde, herhangi bir şeyin doğruluğu ya da genel olarak hakikatin varlığı, konusundaki sınırları, belirlemiştir.

Metafizik düşünce tarihi, bütünüyle, yargı, ların tarihidir. Ösün, yargı, sında gerekçelenen açıklık, mında, düşünme edimi de düşünülen şeyin açıklık, ından fıkran de il, yargı, nın tasarımı, yetisinde gelişen bir söylemdir. Us, önce her şeyin içerisine sınırsızca girip şeylerin kendi deşerini yitirir. Ardından yine sınırsızca yitimin yerine kendi varlığı, nı, yerleştirir. Bu yolla ussallaşan şeyler,

kendi varl, nda aç, a ç,kma olana ndan uzakla arak her biri tasar,msal ve birbirinden kopuk olgulara dönüür. Her eyin s,n,rs,zca ussalla mas,, öüsön amaçsall, ,n,n araçsall, a indirgenmesinde son bulur. Us, art,k hakikatin ya da do rulu un izini süren bilgeli in, do ru ya ama gereklili ini duyumsatan *arete* nin mutlak kökeni olma niteli ini yitirmi tir. Ussall, ,n araçsall, a dönü mesi, insan öznesi ve nesnelere aras,ndaki ayr,m, ortadan kald,rarak; özne ve nesnenin de yitimi ile son bulur. Heidegger'ın teknoloji yorumunda, *Bestand* olarak aç,klanana bu durum, insan-öznesi, do a ve eylerin öel-alt,nda-tutulmaö (Heidegger, 1977, s. 17) için oldu u bir tavr,n devasa bir biçimde her eye yay,lımas,d,r. Her eyin ç,kara uygun dönüüm için haz,rda bekletilmesi, modern dü ünün nesne olarak tasar,mla t,rd, , eylerin yitiminin sessiz habercisidir. (Heidegger, 1998, s. 197) *Die Frage nach der Technikö (Teknolojiye li kin Sorgulama)* da nesne olarak eylerin yitimi, *Gegenstand*, ökar ,da-duranö olarak önesneö / *Bestand*, öel-alt,nda-tutulanö (Heidegger, 1977, s. 17-18) ayr,m,nda tart, ,l,r. Ç,kara uygun dönüüm ya da araçsall,k teknolojisinde, öel-alt,nda-tutulanöa dönü en eylerin nesne olarak aç, a ç,kmas, da olanaks,zla ,r. öEl-alt,nda-tutulmaö, ç,kara uygun dönüüm için haz,rda bekletilme, biriktirilme (y, ,lma) yoluyla nesnenin ölümüdür. Heidegger, s,n,rlaman,n mant, ,yla i e ba layan Modern Teknoloji'nin gittikçe hiçbir s,n,r, ölçüt, anlam ya da de er tan,mayan ve her eyi s,n,rs,zca aç,k k,lan bir ç,lg,nl, ,na dönü tü ünü belirtir. (Heidegger, 1977)

Modern Teknoloji Ça ,nda metafizik gelene in ussal aç,l,m,nda kendisi de yaln,zca bir tasar,m yetisine indirgenmi dü ünme edimini yüzlerce y,ll,k derin uykusundan uyand,rabilecek soru, metafizik tarihinin en eski sorusudur: Bir ey nedir? Heidegger'ın tüm Bat, metafizi inin ba ar,s,zl, , olarak yorumlad, , bu soru, yine onun derinlikli aç,mlamalar,nda eylemlere kendi aç,kl, ,nda yakla abilme olana ,n,n sorgulanma gere i olarak köktenci bir dönüüme u rar. Heidegger'ın buradaki en temel sav,, metafizik dü ünme gelene inin, eyin kendi aç,kl, ,na yakla may, ba aramam, oldu udur. Metafizik gelene in bir ö eyöün ne oldu unu aç,klama konusundaki yan,lg,s,, en genel anlamda, bir ö eyö olarak aç, a ç,kma ve insan varl, , aras,ndaki en yak,n ili ki biçimini ba aramam, olmas,nda temellenir. Metafizik gelenek bir ey olarak aç, a ç,kma yerine tek tek eylemlerle ilgilenir ve tek tek eylemler ile insan varl, , aras,ndaki ili kiyi duyarlık ya da duyu verilerinin (sensibilites) alınmas,na indirger. Burada göz ard, edilmi olan, duyu verilerinin bize eylerin kendi varl, ,nda nas,l oldu unu de il, yaln,zca duyumunu verdi i gerçe idir. Sonuç olarak, metafizik dü ünme biçiminde a ,lımas, ya da tamamen bir kenara b,rak,lımas, gereken, ö eyö sorusunun tek tek eylemlerle s,n,rlanm, olmas,d,r. Bunun en ar, gerekçesine Whitehead'ın Descartes kozmolojisine ili kin yorumunda rastlan,r. Whitehead'e göre, Descartes Kozmolojisinde önce Tanr,, insan varl, , ve do a tek tek tözler olarak birbirinden

koparılar. Daha sonra bu birbirinden koparılmış, tözler arasında ili ki kurmanın yolları aranır. Metafizik geleneğin temel yanılgısı, tam da burada açığa çıkar. Önce her şeyi bir dilerinden ayrı, onu kendi yalnızlığına indirgemek ardından bu indirgenmiş yalnızlıklar çokluğunu bir araya getirmek için uğraşmak. (Whitehead, 1985, s. 144) Sonuçta, Modern Teknoloji ve onun her şeyi kuşatan ve kendisine dönüştüren tek açığa çıkarma yolu olarak kendini dayatması, metafizik geleneğin şeyler konusundaki derin yanılgısında köklenmektedir.

Heidegger düşüncesinin başlangıcı ve sonunu biçimlendiren derin kaygı, yüzlerce yıllık unutulmuşluğuna rağmen hala tüm canlılar ve ürkünçlü üyüyle karşılaşılan, zıttı duran öyle sorusu ve teknolojinin gürültüleri arasında sıkışıp kalmış, sessiz tehlike arasındaki ili kide temellenir. Bu ilikinin anlaşılabilmesi olanağına, çağımızın körle tirdiği ezberlenmiş anlamlar, görüntüler ve yeni yada farklı olan, bile tanıdık, anlaşılabilir, anlaşılabilir bir şeye dönüşürebildiğimiz döngüsünde neyin, nerede ve nasıl yitimi olduğu unun sorgulanmasında gizlidir. Ancak öçök hızla, öldükçe ucuz ve önemli unutulmuş (Heidegger, 1966, s. 45) üçlüsünün yaşam alanları, belirlediği bir dünyada böylesi zorlu bir yola çıkmayacağına zorunlu kılabilir ki? Bu, herkes için genel geçer tavrı, ilkeselleştiren etik bir zorunluluk değildir. Yolun herkes için olmasına yada sadece duyuya seslenme gibi bir niteliği yoktur. Yol, her insan varlığına, yalnızlığına, kendi olma yazgısına, yaşamaya ama yoludur. Bu nedenle, daima en cesur, en istekli, en yalnız olan için kendiliğinden açılır. Modern Teknoloji Çağında yitirilmiş olan, açığa çıkarak bize yeni bir başlangıç için yol olabilecek olan, anlayabilmek, öncelikle bu çağın biçimlendiren tehlikenin ne olduğu unun çözümlenmesini gerektirir. Çünkü tehlike açığa çıktığında madalyonun öbür yüzü olan kurtaran gücün ne olabileceği de açıklanabilecektir. O halde, Modern Teknoloji Çağı olarak adlandırılan günümüz dünyasının gizlediği ve hızla devasa bir biçimde her yeri, her şeyi ve hatta insan varlığına, da kuşatan tehlike ne, kurtaran güç nedir?

Tehlike, teknolojik tavrı içerisinde öylelerin yakınına, yitimi ö (Heidegger, 1971, s. 166) olmasındır. Metafizik geleneğin tüm olanaklarına bir bütün olarak açığa çıktığında, Modern Teknoloji Çağında, şeyler kendi açıklığında özgürce kendini açtığında, *praksisi* yitirmiştir. şeylerin *praksisi*nin yitimi, onların kendini açtığında, yollarında yitirildiği anlamına gelir. Eğer bir öyle olma, öncelikle, kendini bir öyle olarak açmayacak olanları, klan yollarında açıklığında köklenmekte ise, bu durumda, metafizik düşünme biçiminin uzantısı olan Modern Teknolojinin özünü, şeylerin yitiminde aramak gerekir. Batı, metafizik tarihinin, şeylerin yitiminin tarihi olarak açığa çıkması, öncelikle bir şeyin kendini açması, önesneöye indirgemesi olmasında temellenir. şeylerin sınırsızca önesneö olarak

dönü türülmesi, metafizik gelene in öher eyi anla ,l,r k,lma saplant,s,öna (Heidegger, 1999, s. 325) dayanmaktadır. Anla ,l,r,l,k saplant,s,, nesne kavram,n,n do as,nda gizlidir. Almanca *Gegenstand* olarak nesne, kar ,da duran ve bilince kar ,da duran olarak verilmesinde nesnele en eydir. eyin kar ,da durana indirgenmesi, onun farklı aç, a ç,kma yollar,n,n kapat,lmas, anlam,na gelir. Nesne olarak ey, bilince ya da alg,ya verili bir eydir. eylerin nesnele mesi, ölmakta-olmaön,n aç,kl, ,ndan gittikçe uzakla makt,r. S,n,rs,zca nesnele tirminin tek aç, a ç,kma yolu olmas, sonucunda eyler, teknolojik tavr,nda kendini açma olana ,n, tamamen yitirir.

Heidegger'ın teknoloji yorumunda, Modern Teknoloji'nin eylerin yitimi olarak sesini duyurmas,, en genel anlamda, teknolojik olarak aç, a ç,kman,n özü ile ilgili bir sorundur. Modern Teknoloji'nin özü *Ge-stell*'dir. Almanca *das Ge-stell* sözü, *stellen* ve onun *herstellen* ve *bestellen* anlam, ile birlikte anla ,lmal,d,r. *Herstellen*, bir eyin öburadaö ve ö imdiö olanda yer almas,d,r. *Bestellen* ise bir eyi s,n,rs,zca biçimlendirip düzenleyerek kontrol etmek ve daima öbir- ey-içinö olmaya terk etmektir. *Stellen*, bir yere koymak, bir yerin üzerine kurmak ya da oturtmakt,r. *Ge-stell*, Modern Teknoloji Ça ,nda her eyin s,n,rs,zca kendinden ba ka bir ey için oldu u bir kullan,m alan,d,r. *Ge-stell*'de insan varl, ,, kendini-açan, sürekli olarak belli bir tasar, ba lam,nda dönü türmekte ve bu yolla da her eyi düzenlemekte, düzenlenebilir k,lmaktadır. (Heidegger, 1977, s. 15) Modern Teknoloji Ça ,n,n devasa aç,l,m,nda teknolojik tavr,n tek aç, a ç,kma yolu olmas,, eylerin yitimi olarak aç, a ç,kar. Bu, insan varl, ,, öVarl,kö ve eyler aras,ndaki kökensel yak,nl, ,n yitiminde temellenir ve iki biçimde kendini açar. İki, daha önce irdelendi i gibi, eylerin tasar,ma indirgenerek nesnele tirilmesi ve nesnele en eylerin daima ba ka bir ey için olma ba lam,nda dönü türülmesidir. kincisi teknolojik tavr,n tek aç, a ç,kma yolu olmas,n,n ba atl, ,nda, insan-öznesi ve nesne olarak eylerin de yitirilmesidir.

eylerin yitimi, ça , ku atan tehlikenin aç,l,m,d,r. Modern Teknoloji Ça ,nda eylerin yitimi, sessizli in iki biçimi olarak kendini açmaktadır. Bu, ayn, zamanda, ça ,n gizlice büyüttü ü tehlikenin de iki boyutlu oldu unu göstermektedir. Modern Teknoloji Ça ,nda eylerin sessizli inin aç, a ç,kt, , ilk biçim, eylerden *Ge-stell* olarak uzakla ,lm, olmas,d,r. Dolay,s,yla, eylerin sessizli inin öncelikli anlam,, onlar,n uzakl, ,nda gizlidir. eylerin sessizli inin di er biçimi ilk ve aç, a ç,kma bak,m,ndan öncelikli olan,na göre çok daha kökenseldir. eyler sessizdirler ve eylere kendi aç,kl, ,nda yakla abilmenin tek yolu varl,kbilimsel bir sessizlikte olanakl,d,r. eylerin varl, ,n,n sessizli i, bu sessizli e yakla abilecek bir dilin nas,ll, , sorununu beraberinde getirir: Sessizli i nas,l bir dil anlatabilecek ve bu dil, öVarl,kö,n dili olabilecektir?

Heidegger'ın Hölderlin'e göndermede bulunarak vurguladığı, tehlikenin olduğu yerde kurtaran gücün de onunla birlikte açıldığı, ö (Heidegger, 1977, s. 34) dü üncesi, *Ge-stell* ve dilin varlığı, arasındaki ilişki kinin anlaşılması, zorunlu kılınmaktadır. Eylemlerin sessizliği, eylemleri anlatmaktan öte onları duyabilecek olan bir dilin karanlığına açık olmanın öyküsüdür. Bu nedenle, Heidegger'ın Rilke yorumunda *Dürftiger Zeit*¹(Heidegger, 1971, s. 96) olarak betimlediği Modern Teknoloji Çağının karanlığına, öncelikle dilin karanlığıdır. Rilke'nin sözlerinde şiirsel en sevginin henüz öğrenilmediği, açığının gizeminin çözülmediği, ölümlüleri var olan ancak ölümün hüznünden ayrı, dü mü bir çağın kurtuluşu yolu, onun karanlığında aranmalıdır. (Heidegger, 1971, s. 96-97) Karanlıkta, karanlıkta, terk edip, izin süreceği olan ise şiirin yalnız yolculuğudur. Bu çağ, mada, teknolojinin biçimlendirdiği modern dünyanın karanlığında şiir, dil ve eylemler arasındaki derinlikli ilişkiyi sorun edinilmiştir. Eylemlerin en kökensel açıklığı, olarak *poetik* uzam, şiir olmanın doğasındaki tüm olan dünyadan kopuk anlatan yalnızlık ve eylemlerin dili olabilecek bir dilin *poetik* sessizliği tartışılmaları için biçimlendirmektedir. Heidegger ve eylemlerin sessizliği, ö eylemleri dinleyen ve eylemlerin dili olabilecek olan dü ünsel ve dü sel yalnızlığı anlatılmaktadır.

EYÖ N POETİK UZAMI

Modern Teknolojinin karanlığında eylemlere açık olabilecek bir yer hala olanaklı mıdır? Teknolojik tavrın devasa bir hızla yüzünü kendi uzamına dönüştürmesinde, eylemlerin daha önce hiç söylenmediği gibi söylendiği bir yer ya da dil dönebilir mi? Heidegger, Meister Eckhart'a göndermede bulunarak bizi daha önce hiç söylenmemiş *poetik* sözlerin kayıp ülkesine çağırır. (Heidegger, 1966, s. 14) Sözlerin kayıp ülkesine açılan yollarda gezinebilmek, öncelikle, eylemlerin en ar, biçimde kendini duyurduğu uzamın izlerinin sürülmesini zorunlu kılar. *Dürftiger Zeit*ın, özlemiyle yanan karanlık ruhunda, yitilmiş eylemlerin dü sel ülkesi, ö eylemler olmanın *poetik* uzamı olarak anlaşılabilir. Burada temel sorunu, ö eylemler olarak açığa çıkmanın kökensel olanağın, anlatan *poetik* uzamın betimlenmesi olarak turmaktadır. Bu anlamda, *poetik* uzam anlayışının gelişiminde en temel dü üncenin, Heidegger'ın *Sein und Zeit* (Varlık ve Zaman)'da açıkladığı, *Innan* (orada olma) ve *habitare* (tanıklık) birlikteliğinde açığa çıkan uzamın uzamsallığı, / geometrik uzam arasındaki ayrım olduğu söylenebilir. *Inhabitare*, orada, dünya açıklığında olma ya da açığa çıkmanın tanıklığıdır. (Heidegger, 2002, s. 80) Bu ayrımın temelini, uzamın geometrik uzamla sınıflanması, geleneksel dü üncenin yanılgısı olduğu dü üncesi olarak turmaktadır. *Poetik* uzam, geometrik uzamın ve dolayısıyla metafizik dü üncenin uzamsallık konusundaki temel yanılgısının anlaşılmasıdır. Bu

¹ Heidegger, *Dürftiger Zeit*ın, Modern Teknoloji Çağının karanlık gecesi olarak betimlenmesi. Ancak, henüz tam olarak gelişmemiştir. Dünyanın karanlık gecesinde yitilmişler hala parlamaktadır. *Dürftiger Zeit*, alacakaranlığın çağırmasıdır ve gerek Rilke gerekse Heidegger için, yalnızca şiirlerin sözlerinin berraklığı, izlerde yeni başlangıca bekleyişi olanaklıdır.

yan,lg., edimsel gerçeklik ya da tüm gündelik-ola an olu umlar,n görsel uzama indirgenmesinde köklenir. Platon'a kadar uzanan *eidōs* ya da d, -görünü kavram,n,n eylerin kendi olma aç,kl, ,n, h,zla s,n,rlamas, ve her eyin görselli in belirledi i s,n,rlarda görülüp anla ,lmas, beraberinde uzam,n da yaln,zca görülen, biçimsel, niceliksel ya da ölçülebilen bir büyüklü e dönü mesi tehlikesini aç, a ç,kar,r. Söz konusu tehlike, bir eye kendi varl, ,n,n verimlili i, zenginli i, belirsizli i ve de kutsall, ,nda (tek, e siz olmas, anlam,nda) ula man,n olanaks,zl, ,d,r. Bu nedenle, metafizi in eyler konusundaki yan,lg,s, ayn, zamanda uzam,n do as,n,n anla ,lmas,ndaki ba ar,s,zl,kt,r. Metafizik gelenek, uzam, ve herhangi bir eyin uzamsall, ,n,, görsel-geometrik-biçimsel uzam olarak tan,mlyarak bir eyin kendi aç,kl, ,nda kendini özgürce açma olana ,n, da olanaks,zla t,rm, olur. Heidegger, uzam,n geometrik uzam, da olanakl, k,lan çok daha derinlikli bir ey oldu u dü üncesi temelinde uzam,n varl, ,n, bir eyin kendini açmas, ile ili kilendirir.

Uzam,n ya da uzamsall, ,n, bir eyin kendini tüm aç, a ç,kma olanaklar,n,n zenginli i içerisinde özgürce açmas, ile varl,kbilimsel olarak ili kilendirilmesi uzam,n kökensel anlamda *poetik* bir ey oldu u anlay, ,n,n temelini olu tur. *Poetik* uzam ya da Gaston Bachelard'ın deyiimiyle uzam,n *poeti i* öncelikle sessizlik ve yaln,zl, ,n aç,l,m,d,r. Bunun en ar, gerekçesi, görsel olan, a abilecek tek yol ya da tavr,n ça r,n,n sessizli i ve dinlemenin yaln,zl, ,nda kendini açabilmesidir. Heidegger'de *poetik* uzam, yaln,zl,k ve sessizlikle ili kilendirilirken, Bachelard'ın uzam *poeti i* içinde derinliklerde gizlenenle yak,nla ma, iç içe geçme ve uçsuz bucaks,zl,k (bir ev ya da evren olabilir) kavramlar, ba at rol oynar. Her iki kavram da uzamda ve uzam olarak aç, a ç,kmaya ve bu ba lamda da uzam,n kökenselli ine göndermede bulunur. Burada anlat,lan, geometrik ya da co rafi bir alan,n kökenselli i, uçsuz bucaks,z olmas, de ildir. Her ikisi de varolu olarak aç, a ç,kman,n derinliklerine yap,lan zorlu yolculukla ilgilidir. (Bachelard, 1994, s. 185) Bachelard, uzam,n *poetik* bir ey oldu u dü üncesi ile görsel ya da geometrik uzam,n s,n,rlar,n, a arak, insan,n ruhsal derinliklerinde görünmez olan bir tür *topophilia* ya da uzam sevgisi geli tirir. (Bachelard, 1994, s. xxxv) Ola an biçimlerde görülen ola an uzamlar yerine, ruhun gözü ile görülebilecek olan uzam,n sevgisi ruh ve uzam aras,nda yitimsiz olarak kendini açan varolu un en temel duygusu olur. Sonuç olarak, Bachelard'ın uzam *poeti i*, dü ler ve dü üncelerin yaln,zl, ,na yolculukta temellenerek, insan varolu unun daima yeniden, varl, ,n,n derinlerindeki sessizli e ça r,lmas,n,n anlat,s, olur. (Bachelard, 1994, s. 39)

Heidegger'ın *poetik* uzam,, eyin kendi aç,kl, ,na yak,nl, ,n aç,l,m,d,r. *Das Ding* (ey)de bu yak,nl,k, ö eyö olarak bir araya gelen *Geviert*, yeryüzü, gökyüzü, ölümlüler ve Tanr,lardan olu an

ödörtlünün gerilimiö olarak aç,klan,r. *Geviert*, yeryüzü, gökyüzü, ölümlüler ve Tanr,đar dörtlüsünün kökensel aç,l,m,n,n biçimlendirdi i, eylerin ne ise o olarak, kendi varl, ,nda görülmesinin anlat,s,d,r. *Geviert*ın ülküsü, eylerin kendini açmas, için yak,n olma,kt,r. Ancak yak,nl,k nedir? Bir eyle aram,zdaki tüm uzakl,klar,n ç,lg,nca ortadan kald,r,lmas,, yak,n olmay, aç,klar m,? *Geviert*, uzakl,klar,n niceliksel olarak indirgenmesi de ildir. Niceliksel olarak en yak,n olan televizyondaki görsel imge ya da radyodaki ses, bize en uzak olabilir. Buna kar ,n hesaplanamaz bir biçimde bizden uzak olan bir ey de bize en yak,n olabilir. Uzakl, ,n azalmas, yak,nl, , aç,klayamayaca , gibi, artmas, da uzakl, , aç,klayamaz. (Heidegger, 1971, s. 165) Yak,n olmay, anlayabilmek için öncelikle uzakl,k ve yak,nl,k aras,ndaki ili kinin belirlenmesi gerekir. Uzakl,k ve yak,nl,k, özünde, birbirini gerektirdi i için aralar,ndaki ili kinin döngüsel olmas, gerekir. Bu döngüsellikte olu umsal öncelik, yak,n olan bir eyin çözümlenmesine aittir. Yak,nl,kla do rudan kar ,la ma olanakl, de ildir. Yak,nl, , ula ,labilir k,lan öncelikle bize en yak,n,n varl, ,n, zorunlu k,lar: öBize en yak,n olana biz, genellikle, eyler ad,n, veririz.ö nsan olmak, eylerle yak,nl, a yazg,l, olma,kt,r. nsana eyi, ö eyö olarak dü ünme konusunda verili pek fazla bir ey yoktur. (Heidegger, 1971, s. 166) Bu sözlerden anla ,ld, , gibi, Heidegger, eyler ve insan varl, , aras,ndaki ili kiyi yak,nl, ,n do as,nda aç,klamakta,d,r. eyler, yak,nl,klar,nda, bir ey olarak aç, a ç,kman,n kayna , ile ili kidedir. Bu durumda eylerin yak,nl, , bir eyin ö eyö olma olanakl,l, , ile ilgilidir. Bir ey nas,l ö eyö olur? Bir eyin eyli i ne belli bir biçimi olmas,na, ne biçim alm, verili maddeye ne de ona o biçimi verenin tasar,s,na ait de ildir. Belirlenmi olma, görüntü, nitelik, nicelik ya da o eyle yap,labileceklerin s,n,rs,zca kurgulanmas, gibi olgular, bize, ö eyö olarak olu man,n kayna ,n, anlatamaz. Bunun için, öncelikle, bir eyi, ö eyö olmak için özgür b,rakan,n ne oldu u aç,kl, a kavu turulmal,d,r.

ey, her eyden önce yeryüzüne ait bir eydir. Yeryüzü olmaks,z,n bir ey olmak da olanakl, de ildir. ö eyö olman,n ilk ve en temel belirleyicili i, *Geviert*ın yeryüzü olarak konumland,rd, , yere ait olmas,d,r. ey, do rudan ya da dolayl, olarak yeryüzüne aittir ve yeryüzü topra ,nda kendi uzam, olarak aç,land,r. (Heidegger, 1971) O, yeryüzünde belirirken yeryüzü de onda say,s,z biçimlerde kendini açar. Ancak yeryüzü karanl,kt,r, gizdir, belirsizdir. Onu , , a kavu turan, onda kendini gizinin kutsanm, l, ,nda sunan olmaks,z,n karanl, ,n,, belirsizli ini ve gizlili ini bozamaz. Yeryüzü gökyüzünün sunak ta ,d,r. Gökyüzü tüm arma anlar,n, ani, belirsiz ve beklenmedik biçimlerde yeryüzü topra ,na verir. Aralar,ndaki ba l,l,k yemini ile birle irler. Her ey, yeryüzü ve gökyüzü aras,ndaki ani birle melerde kendi yerini bulur. P,nar,n aç,kl, ,d,r suyu veren. Onda kayalar görünü e gelir ve onlar da yeryüzünün karanl,k uykusundaki yerini al,r. P,nar, gökyüzünün ya murunu ve çiyini al,r ve onun sular,nda yeryüzü ve gökyüzü birbirine ba l,l,k sözü

verir. Asman,n meyvesinden gelen içkide sunulur. Asman,n meyvesi, yeryüzünün besleyicili i ile gökyüzünün güne inin ba l,l,k sözü olur. (Heidegger, 1971, s. 172) *Das Ding*de, bir eyin (kutsal arab,n döküldü ü tas) yeryüzü ve gökyüzü aras,nda yerini almas, *festivallere* özgü bir durumdur. Festivali ayr,cal,kl, k,lan nedir? Heidegger, festival, seremoni, dinsel törenler ya da kutsamalarda gelene in, kültürün ve tarihselli in bir aç,l,m,n, bulur. Söz konusu bir araya gelmeleri biçimlendiren, ölümsüz Tanr,ðar, onlara yap,lan adaklar için ça ,rmak ve bu yolla ölümlüler ve Tanr,ðar aras,nda bir yol açma gereksinimidir. Festivallerde sunulan kutsanm, arab, ölümlüler olarak insan varl,klar, ve Tanr,ðar, kendi biçimlerinde bir araya getirir. Festivalde bir ey için olmaya ara verilir. Her ey gündelik ya amdaki görünü ünden soyunur. Öyle ki eyleri birbirinden ay,ran s,n,r,lar ölümsüz Tanr,ðar için silinir. Tüm eyler Tanr,salðn ögizöi için adan,r. Buradaki ögizö, ürkün, sayg, duyulan, ba lan,lan ve adeta her bir eyin içine s,zarak onlar, kendisi için kendine dönü türendir. Festivaller, ölümsüz Tanr,ðar için sunulan arapt,r. (Heidegger, 1971) arab,n dökülmesi, *guss, giessen* (Heidegger, 1971, s. 173), kendi ökayna ,ndan f, k,rmakö gibidir. (Heidegger, 1971, s. 173) öGizöin ayn, anda veren ve geri alan ikili do as,d,r. öKutsanm, arab, kendi kayna ,ndan ak,tan sunu ve onu, ögizöini koruyan için adama bir aradad,r.ö (Heidegger, 1971, s. 173) Kendi kayna ,ndan f, k,rma, kutsala adanand,r ve onda sunulan, adananla birle ir.

Festivalde, kutsanm, arab,n kendi kayna ,ndan f, k,rmas,, ey olma ve öVarl,kö,n nas,l birle ti ini anlat,r. F, k,rmada, sunulan ile sununun kendisi için adand, , birbirine aitli inde aç, a ç,kar. ey olman,n sunusu ve onun daima kendisini geri verdi i öVarl,kö, birbirine ait k,lan nedir? Heidegger, sorunun yan,t, için, *Geviert* ya da yeryüzü, gökyüzü, ölümlüler ve Tanr,ðar dörtlüsü aras,ndaki kesintisiz oyunu sahneye ç,kar,r. Dörtlünün dans, öncelikle kendi uzam,n, açar. Bu uzam, *Einfalt*, dörtlüyü öbirö olarak açan anl,k belirmedir. (Heidegger, 1971) ey, dörtlünün her biri kendi biçimini koruyarak öbirö olma anlar,d,r. Burada, ey olarak aç,lan hem bir uzam açmas, ve kendini bu uzam olarak belirlemesinde hem de uzam,n ayr,l,klar, öanöl,k olarak birle tirmesinde yitimsel-uzamsal bir olu umdur. Heideggerın dü ünsel izle inin ba lang,c,n, biçimlendiren, *Sein und Zeit* (Varl,k ve Zaman)da, özamanö,n özü, birle tiricili idir. (Heidegger, 2002, s. 381) Bu izlek, (*Dasein* olarak) insan varl, ,n, yitimsellik olarak açan zaman,n birle tirici gücünden, zaman ve öVarl,kö ili kisine do ru geni ler. *Das Ding*de, bunu, eyin zaman ve uzam olarak ö eylemeösinde buluruz. *Das Ding dingt. Das Dingen versammelt.* ö ey, eyler. eyleme, birle tirir.ö (Heidegger, 1971, s. 174) ey, yeryüzü, gökyüzü, ölümlüler ve Tanr,ðar, uzakl, ,ndan yak,na getirir ve bu, bir tür yak,nla mad,r. eyleme, yak,n,n yak,nla mas,d,r. Yak,nl,k, uzakl, , açar. Uzakl, ,n aç,lmas,nda yak,nl,k, yak,na gelmedir. Di er yandan, bu durumda, yak,nl, ,n yak,nl,k olarak aç,lmas, uzakl, ,n aç,kl, ,na aittir. Bu aç,kl,kta, yak,na gelme, yak,nl, ,n kendini

gizlemesi ve kendi durumunda yani her şeyin en yakın, olarak kalmasıdır. (Heidegger, 1971, s. 178) Yakın gelme ve şey ili kisinde, yeryüzü ona kendini açana biçim veren bir taşıyıcıdır ve kendi meyvelerinden beslenir. Su ve kayaya, bitki ve hayvana yönelir. Bunun için, ne zaman ki yeryüzü denilir, o zaman aynı zamanda onunla birlikte diğer üçlü de düşünülür. *Geviert*olu turan her bir, bir diğeri kendisi ile birlikte taşıyıcıdır. Yeryüzü için olduğu gibi, gökyüzü için de durum aynıdır: Gökyüzü, güneşin patikasıdır, aynı yoludur, yıldızları parlaklar, ay, yağmur, mevsimleri, günün ışık ve sıcaklığı, havanın yumuşaklığı ve sertliği, bulutları sürüklenip yığılır, ve eterin mavi derinliğidir. Yine aynı biçimde gökyüzü dediğimizde de o ar, birliğin diğer üçlüsünün onunla bir arada duyarız. (Heidegger, 1971) Yeryüzü ve gökyüzü için olduğu gibi, Tanrı ve ölümlüler için de durum aynıdır. Dörtlülerden her biri kendini açarken bir diğeri ile birlikte ve her biri kendi biçimini koruyarak açar. Ancak ölümlüler diğer üçü içerisinde ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Ölümlüler, insan varlıklarıdır ve onları ölümlü olarak adlandırmaya nedeni ölebilmeleridir. (Heidegger, 1971) Ölebilmeyi ayrıcalıklı kılan ölüm ve varlık arasındaki ilişkidir. Ölüm, hiçbir kutsal krallıktır. (Heidegger, 1971) Çünkü o, ösonöde il, daima başlangıçtır. Dünyanın varoluşunun yeryüzündeki tüm yolculuğu ölümden köklenir. Ölümün bir son değil, daima başlangıç olduğu düşünülür. Antik Yunan insan doğar doğmaz, ölmek için yeterince yaşlıdır sözünü dayanmaktadır. (Heidegger, 2002, s. 289) Bu anlamda ölümlü olmak, varlık, insan varlıklarında kendine yer açması, oyukta olmaktır. İnsan olmak, yeryüzünde ölümlü olarak açılmasıdır. Sonuçta, yeryüzü, gökyüzü, ölümlüler ve Tanrı dörtlüsünden her biri hem bir diğeri ile birlikte hem de kendi varlığını ayrılmadan koruyarak kendini açar. Dörtlüyü birbirine daima yakından tutan bu birlikte açılması, dünyadaki adlandırma. *Das Ding dingt Welt*. şey, dünyanın eylemesidir. Dünya, dörtlülerde her biri bir diğeri ile yakından ilişki içinde açılmasıdır. *Geviert*de dünya, dünyalar. (Heidegger, 1971, s. 180) Heidegger, bu eylemi aynalama oyunu olarak açıklar. Dörtlü arasındaki ilişki, oyun, oyundaki her birinin kendisinde, diğerlerini de açması, döngüsel bir danstır. Dünya olarak açıklanan ilişki, oyun, dörtlülerin birbirinden ayrılmadan döngüsel dansıdır. Bu döngüsel dans, dörtlüyü bir çember gibi sarıya kuşatmaz. Döngüsel dans, yinelenen bir halka gibi, ilişki oyununun sürdürülmesinde başlangıçtır. Aynı, dörtlüyü ar, birliğin tek ve aynı olması, ilişki içinde tutar. (Heidegger, 1971, s. 179) *Das Ding verweilt das Geviert*. şey, *Geviert* birleştirir. *Geviert*, dörtlüyü kendi açıklamasında tutan döngüsel dansın şey olmasıdır. Yeryüzü, gökyüzü, ölümlüler ve Tanrı gerilim olarak açıklanan birliğin şey olmanın uzamıdır. Burada kendini açmakta olan ve onun kendini açması, yerden doğan, doğan *poetik* bir uzamdan söz etmek gerekir. Öyle ve dörtlüler arasındaki bu kökensel ilişki, dünya açma anlamında dünyanın dünyalamasıdır. Öyleğin bir şey olarak açıklamasında dünya, dörtlülerin gerilimli birliğin olarak *Geviert*de açıklanan ilişki. Dünya, kendini şey için ve şeyde dörtlülerin gerilimli birliğin olarak açar. O halde, bir şeyi bir şey olarak açan nedir? :

Ölümlüler olarak insanlar, dünya aç,kl, ,nda kalarak aç, a ç,kmay, sürdürür. Dünya ise kendini geride b,rak,p ey olmaya kat,larak kendini açar. (Heidegger, 1971, s. 182) Sonuç olarak, ey, (*Dasein* olarak) insan varl, ,n,n dünyas,na yönelmi li inde de il, dünyay, dünya olarak açan,n varl, ,nda köklenir. Burada ey olma ve dünyanın kendini açmas, aras,ndaki ili ki varl,kbilimsel olarak zorunludur. ö ey, olmakta olan,n olagelmesinin kendi aç,kl, ,nda aç,k b,rak,lanla bir arada aç,lmas,d,r. Bu anlamda, ey, olagelenin olmakta olmas,ndan daha fazla bir eydir.ö (Heidegger, 1982, s. 54) ey, ola an olan her eyin geride b,rak,lmas,d,r ve daima kendini a ,p geride b,rakan için yak,na gelendir. eyın yak,nl, ,nda insan olman,n anlam, da dönü üme u rar. Yak,na gelenin ça r,s,n, duyabilmek için yeryüzünde bamba ka bir bulunu a gereksinim vard,r. eyin *poetik* uzam,n,n yak,nl, , airlerin *yaln,z* tan,kl, ,n, gerektirir. Yaln,zca airler, Modern Dünyaın,n teneke gürültüleri aras,nda s,k, ,p kalm, eylerin sessiz melodisini duyabilir.

YALNIZ TANIKLIK

Her yeni ba lang,çta, bu bir eylemin, sözün, yap,t,n ba lang,c, olabilir, Rilkeın her sözünün alt,n, oyan ve sözün varl, ,na izini b,rakan o devasa yaln,zl, , ile ba laman,n a ,rl, , duyulmal,d,r. Bu, çok büyük bir kederdir. Bilemedi imiz ancak kalbimizin onunla birlikte büyüdü ü ve sab,rdan ba ka bir sözün i tilemedi idir. Duyulan ,st,rab,n tek hakikati yarg,lar,n yitirilmesidir. Ist,rap ile geni leyen kalbin iç uzam, bize yaln,zca hiçbir yarg,da bulunamaman,n yaln,zl, ,n, dayat,r. (Rilke, 1948, s. 67) Rilkeın sözünü etti i devasa yaln,zl, ,, bir ruh durumunu de ildir ve basitçe herhangi bir ruh durumuna da indirgenemez. Yeni ba lang,çlar,n kayg,s,n, duyan yaln,zl,k varl,kbilimsel kökenini, Heideggerın *Beitrageıy* biçimlendiren kavramlar,ndan biri olan *Grundstimmung*da bulur. *Grundstimmung*, *Das Erschrecken* ya da huzursuzluk, *die Verhaltenheit* ya da bekleyi in haz,rl, ,, *die Scheu* ya da verili ökendiönin terk edilmesi üçlüsünde aç, a ç,kar. Bunlardan ilk ikisi, *die Ahnung*, bir eye yak,n olmay,, onunla bir bütün olmay, anlat,r. (Heidegger, 1999, s. 11) Üçüncüsü evinden, yurdundan, ola an eyler dünyas,ndan kopu tur. Üçünü bir bütün olarak olanakl, k,lan kökenin *yaln,zl, ,d,r*. Her kopu an,, öVarl,kö,n aç,kl, ,nda durma cesaretinin yaln,zl, , olarak aç, a ç,kar. (Heidegger, 1999, s. 10) Georg Traklın iirlerinde, ruhun yeryüzünün en yabanc,s, olarak betimlenmesi tam da bu yaln,zl, ,n anlat,s, olur. En yabanc, olman,n yaln,zl, ,nda insan olmay, anlatan tek ey, yeryüzünde daima bir *gezgin* olma,t,r. (Tralk, 1992, s. 107) Bu nedenle, Bat, metafizi inin insan olmay, *animal rationale*de temellendirmesi bir yan,lg,d,r. *Animal rationale*ın s,n,rlar,, tamamen, *Da-sein* olarak dönü ümde a ,labilir. Çünkü metafizik, insan, *animal*, ya ayan varl,k olarak dü ünür. E er *ratio*, *animal*ın içine s,z,p h,zla onu tamamen kendi varl, , ile doldurursa bu durumda, insan olma, yaln,zca ya am ve *Erlebnis*, ya am

deneyimi ile belirlenmi olur. Heidegger bu yan,lg,n,n kayna ,n,, *animal rationale*de, ondan çok daha kökensel olan ölümlü olman,n unutulmu lu u olarak aç,klar. nsan varl, ,n,n eylere yak,nl, ,n, olanakl, k,lan ve onu, *Geviert*æ ait k,lan tek ey ölümlü olmas, ve kendi ölümünde aç, a ç,kmas,d,r. (Heidegger, 1971, s. 179)

nsan, tüm di er eyler aras,nda ayr,cal,kl, k,lan, öVarl,kö,n aç,kl, ,nda kendine bir öyerö açabilmesidir. Ölümlüler olarak insan varl,klar, bunu, yaln,zca, *Geviert*æ ait olmas, ile ba arabilir. Böylece, *Geviert* olarak aç,lan eyin *poetik* uzam,nda, *Dasein* olarak insan varl, ,n,n anlam, da dönü üme u ram, olur. *Grundstimmung*æta insan olmak, kontrol edilmesi, öngörülmesi ya da daha önce tan,nmas, olanaks,z bir biçimde ona kendini ey olarak açana yak,n olmak ve *tan,kl,k* etmektir. Heidegger felsefesi, ba ,ndan sonuna de in, (*Dasein* olarak) insan varl, ,ndan *Da-sein*æa dönü ün anlat,s,d,r. *Da-sein*, zaman ve uzam,n açt, , s,n,rlarda ve gelece in ufkunda olagelmekte olana kat,lmak, ona tan,k olma,t,r. Yazg,n,n tek hakikati budur. Burada eyler, kendini daha önce hiç olmad,klar,, söylenmedikleri, daha önce hiçbiri için kendini açmad, , gibi yepyeni biçimlerde açabilecektir. Ancak tüm bu söylenenlerle birlikte, *Grundstimmung*, birkaç, ve öVarl,kö,n benzersiz yaln,zl, ,n,n yükünü ta ,maya haz,r olanlar (*Für die Wenigen - für die Seltenen*) içindir. Her ne kadar o, insan olman,n temel niteli i ise de herkes için ula ,labilir de ildir. Yaln,zca birkaç, bu zorlu yol için gönüllü olabilir. Yaln,zca birkaç,, öVarl,kö,n eylerden yükselen sessizli ini duyabilir ve söz ya da yap,t olarak yan,t verebilir. (Heidegger, 1999, s. 9) *Grundstimmung*æda insan olmak, cesur ve gönüllü birkaç,n,n yaln,zl, ,nda olanakl,d,r. Neden yaln,zl,k, yeryüzünde bir eyin kendi olarak aç, a ç,kabilmesinin kökensel durumudur?

öVarl,kö en ar, biçiminde yaln,zd,r. öVarl,kö,n yaln,zl, ,, yine öVarl,kö için yaln,zl,kta aç, a ç,kabilir. Ruhun yeryüzündeki a ,lamaz yaln,zl, ,, iirsel olan,n kendine özgülü ü ve e siz alg,s,nda duyumsanabilir. Bu nedenle, yaln,zca iirselli in varolu u olan airler, varl, ,n,n derininde gizlenen yaln,zl,k uzamlar,nda dola abilir. Kendi hakikatine yolculuk edebilir. airin yeryüzündeki iirsel tan,kl, ,, öVarl,kö,n e i inde konu an ve yeni imgeleri aç, a ç,karan bir bulunur. O, daima dilin kayna ,nda gezinir. Bu nedenle, bize en ar, biçiminde dili söyleyebilecek olan yaln,zca airlerdir. airler, öVarl,kö,n yaln,zl, , ile *poiesis*ın yaln,zl, ,n,n bulur mas,d,r. Antik Yunanæda *poiesis*, bir eyin kökeni ile aç, a ç,kmas,, kökenin zengin, verimli, ani , , ,nda parlay,p sönmesidir. Bu ba lamda, bir eyin kökeni ile kendini açmas,na izin veren ve eylerin özgürce sesini duyurdu u tek yer, sanat,n ya da sanatsal olan,n açt, ,d,r. Çünkü sanat yap,t,n,n yap,tla mas,, ola an eylerin krall, ,n,n geriye çekildi i ve geriye itilenden kalan yerde, daha önce hiç aç, a

ç,kmad, , ve daha sonra da ç,kamayaca , e siz biçimlerinde eylerin aç, a ç,kt, , bir olu umdur. *Poetik* olarak aç, a ç,kan sanat yap,t,, her ne biçimde olursa olsun, eylerin aç,kl, ,na yakla an ve bu yakla mada gündelik olu umsall, a ara veren bir dönü ümdür. (Heidegger, 1971, s. 66) Yap,t,n aç,kl, , yeryüzü topra ,n,n gizinde tutunur ve varl, ,n,, bu gizi, kendi olarak aç, a ç,kmas,nda koruyup sürdürmesine borçludur. Bu nedenle, bize eyleri kendi aç,kl, ,nda gösterebilecek olan en kökensel aç, a ç,kma biçimi *poiesis* olarak sanatt,r.

Poetik olarak aç,lan söz ya da *yap,t*, bir eyin kendi aç,kl, , ile ili kisinin anlat,s,d,r. Burada, airin betimledi i, varl, , zamandan bile eski olan ögizöe tan,kl, ,n ö renilmesi durumudur. Büyüsünü hiç yitirmeyecek olan giz, airin deneyimini sevinç ve co ku olarak aç, a ç,kar,r. Yaln,zca airin duyabildi i ve o en sevindirici, en co kulu sunu ona getirildi inde, airin ona kendini açanla birlikte ait oldu u ise, çok derinlerde gizlenmekte olan bir yitimin duyumudur. Gizin duyumsanmas,, airi yitirdi i ile bir araya getiren hüzüdür. Bu nedenle, iirin söyledi inde tutunan ve varl, ,n, onda sürdüren hüzü, verili ökendiönin kaç,n,lmaz yitimi olarak betimlenebilir. Hüznü, sevinç ve co ku ile daima karde k,lan onda, ola an,n, s,n,rlar,n, tan,malar,n geride b,rak,lmaz,d,r. Çünkü hüzü, airin yeryüzü aç,kl, , ile bir bütün olmas,d,r. airin, yeryüzüne aidiyetinin kutsanmas,, yeryüzüne ait olan bir eyle ili kisidir. Bu ili ki, ösözödür. Söz, airi hüznün ku at,c,l, ,nda çok uzun zaman önce unutulmu olana yak,n k,lar. Bu yak,nl,k, air ve unutulmuş aras,ndaki ili kidir. Söz, bizi unutulmuş olana ça ,r,rken, unutulmuş olan da kendini ösözöde yitim olarak açar. Söz ve Modern Teknoloji Ça ,n,n yitirmi oldu u aras,ndaki ili kinin varl,kbilimsel zorunlulu unu Rilke öyle anlat,r: **Ö**Karanl,k zamanlarda bizi içe, geride durana, gizlenen zenginli e ça ,ran sözler de il de nedir?ö (Rilke, 2002, s. 20) Rilke'nin ösözleröi, , , ,n küskün oldu u ça ,n karanl, ,nda, yitirilmiş olan,n yas,n, tutan bir ça r, niteli indedir. Bu ça r, duyabilecek olan da onu sözlerinde izle tirebilecek olan da yaln,zca airin *poetik* tan,kl, ,d,r.

Modern Teknoloji Ça ,nda airler, *Lethe*² (Vermant, 2006, s. 122) ,rma ,n,n sular, ile y,kanm, dü ünme tarihinin topra ,nda gezinir gibidir. Gezin airler, unutulmuş tarihinde unutulmuş olan,n geri ça r,lmaz, içindir. Heidegger'in *Dürftiger Zeit* olarak adlandırd, , modern dünya, tüm

---

² Antik Yunan'da Λετηε (*Lethe*) ve Μνεμοσυνη (*Mnemosyne*) iki ,rmakt,r. Homeros'un *Odysseia* destan,nda *ekklesis* ritüeli olarak anlat,lan bu söylene göre, *Lethe*, unutmay,, *Mnemosyne* an,msamay, anlat,r. kisi birbirinden ayr, dü ünülemez olan bu iki ,rmak Tanr,sal gücün formunu olu turur. Hades'e dü meden önce ruhlar öncelikle *Lebadeia* kâhini ile kar ,la ,r. Kâhin onlardan ar,nmalar, için iki ,rma ,n suyundan da içmelerini ister. Önce *Lethe* ,rma ,ndan su içen ruhlar daha önceki ya amlar,na ait her eyi unuttur ve t,pk, bir ölü gibi karanl, a kar, ,r. kinci ,rma ,n suyu, di er dünyada görülüp bilinen ne varsa hepsinin an,msanabilmesini sa lar. Böylece, ruhlar geri döndü ünde art,k yaln,zca içinde bulunduklar, ö imdiö ile s,n,rl, bir bilgiye de il, geçmi ve gelece i de ku atan bir bilgiye sahip olur.

metafizik gelene in sonu oldu u kadar yeni ba lang,c,n bekleyi idir de. *Dürftiger Zeit*ta airler, unutulana n an,msanmas, için yeryüzünün *poetik* tan,kl, ,na soyunanlard,r. Neden airler? Heideggerın yan,t, k,sa ve özdür: öDi erlerinden daha istekli olmalar, nedeniyle airler, do rulu un aç,kl, ,n, bir imgede gizler ve bu yolla onu bizim tan,kl, ,m,z için ödüllendirir.ö (Heidegger, 1999, s. 14) Bu nedenle, ömetafizi in an,msanamayacak kadar uzun zaman önce unuttu unu an,msamada (Heidegger, 1988, s. 253, ;1971, s. 10) unutulana, geri ça ,ran airdir.ö (Heidegger, 1988, s. 258) airin *poetik* tan,kl, ,, ölümlüler olarak insan varl,klar,n,n, eylerin masumiyetine yeryüzü aç,kl, ,nda yerini alan bir kat,lmad,r. (Heidegger, 1971, s. 160) airin *poetik* olarak aç,lan *Geviert* ile ili kisinin kaç,n,lmaz u raklar, eylerdir. air, eylerin tek tan, ,d,r. air, eyleri izler, gözetir ve onlar,n izini sürer. *Dürftiger Zeit*ta air, eylerin en yak,n,d,r. Bu nedenle, eylere kendi varl, ,nda, yaln,zca *poetik* tan,kl,akta yakla ,labilir. Bu yak,nla ma, her durumda, dünyanın,n bir parças, olarak aç, a ç,kmakt,r. Ancak eyler, ö eyö olarak aç,lmalar,nda ne tamamen dünyal,d,r ne de tamamen dünyas,zd,r. Çünkü ö eyö, *Zwischen*, öarada-olmaöd,r. (Heidegger, 1999, s. 19) ö eyö olarak aç, a ç,kana tan,kl,k, onun kendini açt, , ve yine onun kendisi olarak aç,lan *poetik* uzama ös,çramaöy,³ (Heidegger, 1999, s. 161) gerektirir. Burada s,çrama, airin kendini tümüyle bir kenara b,rakarak ey olarak aç,lanana ait olmas,d,r. airin tan,kl, ,, modern dünyanın,n her ne biçimde ve durumda olursa olsun mutlak bir özne temelinde anlamlandır,rd, , *Erlebnis*, ya am deneyiminin, dönü ümü için bir iz olarak anla ,lmal,d,r. Heidegger bunu, *Das Ding*de, *Be-dingt* olarak temellendirir. *Be-dingt*, insan olmay, eylerle ko ulland,r,makt,r. (Heidegger, 1971, s. 181) *Be-dingt*te insan olman,n anlam, ölümlülüktür. nsan olman,n ölümlülü e ait olmas, kendini yaln,zca eylerde açar. Bu nedenle, eyler, bize en yak,n oland,r. Ölümlü olarak aç, a ç,kmas,nda insan varl, ,, Rilkeın sözlerinde anlat,ld, , gibi, eylere kendi derinliklerindeki güzellikte ve aç,kl,akta , ,k olur. (Rilke, 1981, s. 142)

eyler, tarihin izlerini ta ,maz. Onlar, tüm inatç,l,klar,yla tarihin ve tarihsel olan,n ula amad, , ar, varl,klar,n, korur. Tarihsel olan,n eylere ula amamas,, daha önce belirtildi i gibi, eylerin dünyas,zl, ,nda köklenen bir hakikattir. Burada, *Weltlos*, dünyas,zl,k, eylerin aç, a ç,kmas,ndaki zenginli in ve yitimselli in anlat,s,d,r. Bozulmam, , ar, varl,klar,yla eyler, öyeniönin aç, a ç,kmas,n,n umududur. eylerde yitimsizce gizlenen yeninin umudu, yeryüzünün karanl,k gizemine aittir. Yeryüzü ve dünya aras,nda aç,lan eyler kendini gizleyen ve açan aras,nda tutunur. Ancak eylerin yeryüzüne aitli ine tan,k olabilmek ne ussal ne de ahlaksal olmayan ve hiçbir nedensellik

³ *Der Sprung*, burada, ös,çramaö sözü ile kar ,lanm, t,r. Heidegger *Beitrage zur Philosophie* (Felsefeye Katk,lar)da *Der Sprung*ü kökensel olan,n yeniden dü ünülebilmesi için cesurca, tan,nan-bilinen ne varsa terk etmek ya da bir kenara b,rakmak ve eylerden acilen hiçbir ey beklememek biçiminde betimler. Bu anlamda, *Der Sprung*, öVarl,kö,n aç,kl, ,na kendini b,rakman,n tek yoludur.

anlay, , ile aç,klanamaz olan zor bir yoldur. eylerin gizemli sesi modern özne olarak tasarlanm, insan,n duyabilece i bir ey de ildir. nsan öncelikle ve yaln,zca ölümlü olmas, ile ve bununla birlikte, eylerin yakar, ,na duyar,l, , ile bu zorlu yola ç,kabilir. (Benso, 2000, s. 157) Bu yol, dil ve ö eyö olma aras,ndaki ili kinin kaç,n,lmazl, , için bir iz sunar. Heidegger, bu ikili aras,ndaki kaç,n,lmaz ili kiye öyle belirtir: öHer nerede ta ,n, bitkilerin, hayvanlar,n varl, ,n,n aç,ld, , dil yoksa orada eylerin aç,kl, , da yoktur.ö (Heidegger, 1971, s. 73) Bu nedenle, eylerin sesini duyabilecek olan airin yaln,z tan,kl, , ve eylerin dünyas,zl, , dilin varl, ,nda bir araya gelir. Bu üçlünün birle mesi ve her birinin bir di eri ile ili kide kalmas,, öVarl,kö,n eylerde gizlenen sessizli inde köklenir.

EYLER N SESS Z MELOD S

Birini duyabilmek ya da bir eyi hissedebilmek için, gözlerimizi kapatmam,z gerekir. air ve dil ili kisi, airin tüm ola an ve verili eylere gözlerini kapamas, ile ba lar. Görüntülerin, biçimlerin, ad, konulmu duyular,n yerini dipsiz bir sessizlik al,r. air, dille u rad, , tuhaf, a ,rt,c,, s,k,nt, veren, ürkütücü deneyimi dilin varl, ,ndan yükselen t,n,larda tan,r. Burada öncelikle dilin varl, , ve dil aras,ndaki ili ki sorunla t,r,lmal,d,r: Dil ne zaman ve nas,l (ne yolla) kendi varl, , ile konu ur? öYeterince tuhaft,r ki, biz bizi ilgilendiren, heyecana sürükleyen, s,k,nt,ya sokan ya da yüreklendiren bir ey için do ru sözü bulamad, ,m,zda konu ur. Bu yüzden zihnimizdeki eyi dile getirmeksizin b,rak,r ve onu hakk,yla dü ünmemsizin dilin kendisinin içinde ve onun kökensel varl, , ile bizi belli belirsiz ve geçici tarzda etkiledi i anlara maruz kal,r,z.ö (Heidegger, 1982, s. 59) air için, dilin varl, , ile kar ,la ma an, çok daha güç bir durumdur. airin *poetik* tan,kl, ,, daha önce hiç konu ulmam, , hiç söylenmemi olanla kar ,la makt,r. Bu durumda, o, o eyi anlatacak ya da söyleyecek en uygun sözü, dilin varl, ,nda arar ve dilin en uygun olan, verip veremeyece i ya da gerçekten böyle bir eye sahip olup olmad, ,n, sorusu ile kar ,la ,r. airin dille bu ayr,cal,kl, ili kisi daha önce hiç kar ,la ,lmam, , söylenmemi , konu ulmam, , adland,r,lmam, olan,n açt, , yar,ktaki gerilimdir. Dilin varl, , sessizdir. airin sorusuna verilen yan,t, sessizli in dilinde konu ur. Heidegger, Novalis'ın *Monolog*undan bir al,nt, ile betimler: öDil, yaln,zca ve yaln,zca kendisi ile konu ur. Bu nedenle, dilin kendisi ile ili kisi, kendi aç,kl, ,nda aç, a ç,kmas,d,r ve bu, aç,kça hiç kimse taraf,ndan bilinemez oland,r.ö (Heidegger, 1982, s. 111) Novalis'ın sözlerinde, dilin varl, , yaln,z, gizli, kendi-aç,kl, ,nda, bilinemez ve sessizdir. Dil, mutlak yabanc,n,n, tan,nmayan,n çarp,c, sesidir. Dilin varl, ,, varl, ,n,n tuhaf sessizli idir. Böylece, Antik Yunan'dan bu yana insan, her eyden önce *zoon logon ekhon*, dile ise canl, olarak tan,mlayan ve insan olmay, dil yetisi olarak biçimlendiren geleneksel anlay, ,n büyüü bir anda bozulur. Varl, ,n sessizli inde insan

olman,n tek yavas, vard,r: Dinlemek ya da sessizli in söyledi ini duyabilen kulaklara sahip olabilmektir.

Varl, ,n sessizli i, dilin kayna ,d,r. Dil, bu sessizli in kendini söylemesi olarak aç, a ç,kar. Burada, söyleme, bir aç, a ç,kma yolu olarak anla ,mal,d,r. Sessizli in söyledi inde, h,zla ve devasa bir biçimde geni lemekte olan,n gürültüsü bir anda kesintiye u rar ve sessizli e dair sessizlik ba lang,ç olur. Heidegger, dilin söylemesi ve sessizlik ili kisini Hölderlin'ın *Bar, , Kutlama*ndaki "Bu, yazg,n,n yavas,d,rı Ne zaman ki oraya sessizlik geri döner, ayn, zamanda bir dil de geri döner" sözleri ile betimler. Hölderlin'ın sözlerinde dile kaynaklı,k eden sessizlik, *poetik* sessizliktir. Sessizli in *poetik* olmas, ile anlat,lmak istenen, bir eyin kayna ,n, kendisi ile birlikte açmas,d,r. Burada *poiesis*, beklenmeyen, tasarlanmayan, hiç söylenmemi olan ve belki de asla söylenemeyecek olan,n güzelli idir. Bu nedenle, herhangi bir eyin varl, ,n,n de il, "Varl,kö,n her eyi yerle bir eden f,rt,nas,n,n yak,nl, , sessizdir. Bu sessizli e, yaln,zca söz ve yap,t (sanat yap,t,) olarak ait olunabilir. "E er sözün kendi kökenini kendisiyle birlikte ta ,ma gücü olmasyd,, *poetik* olarak aç, a ç,kman,n özü de dâhil olmak üzere dünyadaki her ey, bir belirsizlik ve karma a içerisine gömülürdü.ö (Heidegger, 1982, s. 73) Heidegger burada "söz"e ayr,cal,kl, bir yer açar. Sözün bu ayr,cal,kl, konumu, Varl,kö,n eylerde gizlenen sessizli inin kendini açmas,na en yak,n olmas,na aittir. "Söz, bir eyi aç, a ç,kar,r ve aç,kl,kt,tutar.ö (Heidegger, 1982) "airin sözleri, eylerin tüm bakir(e)li i ile sesini duyurdu u aç,kl,kt,r. *Poetik* söz, kendi kayna ,n, kendisi ile birlikte sürüklemesi bak,m,ndan, sessizli in sesi, ça r,s,d,r. eylerin sessizli i, yaln,zca *poetik* sözde kendini açabilir.

Modern dünyanın,n teneke gürültüleri içerisinde yitirilmis olan eylerin sessizli i, *Geviert* geçi in alacakaranl, ,nda "air, söz ve "ey"ö yak,nl, ,nda kendine bir yer açabilir. Bu yer, "airin *topos*udur. *Topos* ya da yer, Antik Yunan dü üncesi için, homojen noktalar çoklu undan olu an bir birlik de ildir. *Topos*un en ar, anlam,, birbirine ait eyleri bir araya getirmek ve bir arada tutmakt,r. (Heidegger, 1992, s. 117) "airin yeryüzü gezginli i, *Geviert* ey olarak aç, a ç,kana aittir. "air, yeryüzü, gökyüzü, ölümlüler ve Tanr,lar,n kutsal dans,nda her biri kendi varl, ,nda e siz ve ayn, zamanda birbirine ait olman,n döngüsü ile ku at,lm, t,r. "airin yaln,zl, ,nda duydu u tek ey, bu döngüsel dans,n melodisidir. Birbirini izleyen, birbirine ait ve daima birbirinden ayr,lan dörtlünün ayak sesleridir. "air, Trakl'n iirlerinde söylendi i gibi, yeryüzündeki sürgünlü ün anlat,s,d,r. Trakl, tüm iirlerinde, ruhun bu kökensel yabancı,l, ,n, hiçbir yere ait olamamak, hiçbir "ey"ö olamamak, kendini tüketememek ve bu anlamda mutlak bir huzura ya da dinginli e ula amamak,

insan olmak, ölümlü olmak, yalnızlık, hastalık, sessizlik, solgunluk yani kasacas, bir görüntüden, çekilmeyi anlatan bir dizi eylemler. Ruhun yeryüzündeki sürgünlüğü, kendine yolculuğunda, kendi olmanın arayışında olmakta yani Trakl'ın imlediği gibi bir ögezinö (Trakl, 1992, s. 81) olmasında açığa çıkar. Airin ruhu övarlıkönde bekler. O, övarlıkötan yoksunluğuna karar verir, bir gecede doğar ve yeryüzündeki gezgin-göçebe tanrı, daima ölümün kollarında doğru yolu alır. Air bu zorlu serüveninde eylemler eden yalnızca eylemlerdir. Eylemler, airin yalnızlık, yalnızlık tek tanrıdır. Air, eylemleri bu tuhaf ve yabancı yalnızlık, yalnızlık iç uzamında, görünmez krallıkta görür. Air olmanın bir tanrı, yapacak olsa, bu tanrı öyle olmalıdır: air olmak, eylemlere tuhaf bir bakış, eylemlere bakmayı, onları görmeyi öğrenmektir. Rilke'nin *Malte Laurids Brigge*'de, "dan sonuna doğru ögörmeyi öğrenme" (Rilke, 2008, s. 3) sürecinin ve airin yazgısındaki daima dönüşümlü olmak olduğunu anlatır, s.d.r: "Ögörmeyi öğreniyorum. Neden bilmiyorum, her şey beni daha derinden etkiliyor ve hiçbir şey bitmesi gerektiği yerde bitmiyor. Çimden, hakkında hiçbir şey bilmediğim bir yer var. Ne olduğunu bilmediğim her şey, şimdi, oraya gidiyor." (Heidegger, 1982)

Eylemler, airin hem hüznü hem de sevincidir. Air, daima eylemlere uyanır. Eylemlerde var olur. Airin sözleri eylemlerin sessizliği olur. Yeryüzünün karanlık, ve dünya olarak açığa çıkması, , , arasındadır. Eylemler, arafta kalmış ruhun huzursuzluğudur. Ne ölebilmek ne de olan dünyaya geri dönebilmek olanaklıdır. Artık hiçbir şey göz ardı edilemez. Eylemlerin yalnızlık, eylemlere uyanan airin yalnızlık, dönüşümlüdür. Sessizlikte eylemler, airi *Geviert*'in dörtlüsüne davet eder. Airin eylemlerin çağrısına yanıt verme olanağıdır. "Dil, bize en yakın olanı ve düşünmenin kökensel karakteridir. İnsan varlığı, dille açığa çıkar. Ancak bu unutulmuş bir ilidir." (Heidegger, 1971, s. 189-190) Eylemlerin sessizliğine çağrı, insan varlığı, ve dil arasındaki o en eski ilkiye seslenir. (Heidegger, 1988, s. 276) Burada, çağrı, sessizliği, bir susma biçimi olarak anlamamalıdır. Sessizlik, sesin yokluğunu anlatmaz. Eylemlerin sessizliği ve insanın suskunluğunu birbirine karşılamalıdır. Yalnızca insan susabilir. Diğer tüm eylemler sessizdir. En temelde, tüm diğer eylemlerden dille ayrılan varlık olması, bakımından insan susma yetisine sahiptir. Eylemler ise yalnızca ve ar, bir biçimde sessizdir. Bu nedenle, eylemlerin sessizliği, sessizliğin en ürkütücüsüdür. Gerek Trakl'ın şiirlerinde gerekse Heidegger'de insanın susabilen varlığı, ve eylemlerin en derin sessizliği birbirinden özenle ayrıdır. (Trakl, 1961, s. 2-3; Heidegger, 1982, s. 114) Sessizlik, seslerin, anlamların, görüntülerin susmasıdır. Sessizliğin en derin anlamı, öuyan, ötür. O, sürgünlüğü yitirmiş ve kendini güvende olmanın olanaklılığı ile örülmüş duvarlar, arasındadır gizleyen ruhun uyanmasıdır. Ruh, ölümlü yazgısına uyanır. Ölüm, sessizdir. Trakl'ın *Verklarung* (Transfigurasyon)u, ökemikten bir köprünün üzerinden geçen ölüme yolculuğuna (Trakl, 1992, s. 79-78) anlatır, s.d.r. Bu anlamda

sessizli i anlatan bir ba ka söz s,n,r,lar,n ortadan kalkmas,d,r. eylerin sessizli i parçalanm, ruhun parçalar,n, bir araya getirir.

Sessizlik ile ku at,lm, l, ,nda ruhun uyan, , airin sözlerinde aç, a ç,kar. air, sessizli i söyler; sessizli in sözlerinde dörtlüyü bir arada tutar. *Poetik* olarak aç,lan söz, eyin ö eyö olarak aç, a ç,kmas,n,n kayna ,na aç,lan yoldur. eyleri sessizli inde anlatacak tüm öyküler sözlerin gökyüzündeki y,ld,zlar gibi bir anda parlayan ve sönen varolu unda uygun yerini bulur. Söz, yeryüzü ve dünya aras,nda aç,lan *Riss* (Heidegger, 1982, s. 63), *yar,kt,r*. Söz, solgun bir yüzde beliren gülümseme ya da dü sel yolculuklarda sürüklenen imgelerin yaln,zl, ,d,r. eylerin dili, sözlerde çiçek açan sessizli in dilidir. Sessizli in yorgun ve a ,r kararmakta olan örtüsünde yaln,zca ac, ile alevlenmi ölümlü bir yaln,zl,k bu karanl, a sözlerinin t,n,lar,nda yan,t verebilir. *Poetik* söz, teknolojiye gebe kalm, bir dünyanın silik görüntülerinde, eylerin Cezanne'nin sözlerinde anlat,salla an, ösessizce bizi terk etmekte olan varl, ,ö⁴ ad,na bir ba kald,r,d,r.

---

⁴ öHala bir ey görmek isteyen varsa acele etsin. Her ey yava yava çekip gitmekteö.
Christopher Jamme (1994) öThe Loss of Things Cezanne, Rilke, Heideggerö, *Martin Heidegger Politics, Art & Technology*, (Derleyen Karsten Harries ve C.Jamme), New York: Holmes & Meier, s. 141.

REFERANSLAR

- Bachelard, G. (1994) *Poetics of Space*, The Classic Look at How We Experience Intimate Places, Fransızca'dan çev. Maria Jolas, Boston: Beacon Press.
- Benso, S. (2000) *Face of Things A Different Side of Ethics*, New York: State University of New York Press.
- Heidegger, M. (1966) *Discourse on Thinking*, çev. John M. Anderson & E.Hans Freund, New York: Harper & Row Publishers.
- Heidegger, M. (1971) *Poetry, Language, Thought*, çev. Albert Hofstadter, New York: Harper & Row Publishers.
- Heidegger, M. (1977) *The Question Concerning Technology and Other Essays*, çev. William Lovitt, New York: Harper&Row Publishers.
- Heidegger, M. (1982) *On the Way to Language*, çev. Peter D. Hertz, New York: Harper & Row Publishers.
- Heidegger, M. (1988) *Existence and Being*, çev. Douglas Scott, Washington D.C.: A Gateway Edition Regnery Gateway.
- Heidegger, M. (1992) *Parmenides*, çev. Andre Schuwer & Richard Rojcewicz, U.S.A.: Indiana University Press.
- Heidegger, M. (1998) *Pathmarks*, der. William McNeill, USA: Cambridge University Press.
- Heidegger, M. (1999) *Contributions to Philosophy (From Enowning)*, çev. Parvis Emad & Kenneth Maly, Bloomington: Indiana University Press.
- Heidegger, M. (2002) *Being and Time*, çev. John Macquarrie & Edward Robinson, U.S.A.: Blackwell Publishing.
- Rilke, R. M. (1948) *Letters of Rainer Maria Rilke*, çev. Jane Bannard Greene ve M.D. Herder Norton, New York: Vail Ballou Press.
- Rilke, R. M. (1981) *Selected Poems of Rainer Maria Rilke*, Almanca'dan çev. Robert Bly, New York: Harper Perennial.
- Rilke, R. M. (2002) *Letters on Cezanne*, çev. Joel Agee, U.S.A.: North Point Press.
- Rilke, R. M. (2008) *The Notebooks of Malte Laurids Brigge*, çev. Burton Pike, U.S.A.: First Dalkey Archive Edition.
- Trakl, G. (1961) *Twenty Poems of Georg Trakl*, çev. James Wright & Robert Bly, U.S.A.: Sixties Press.
- Trakl, G. (1992) *Autumn Sonata Selected Poems of Georg Trakl*, çev. Daniel Simko, London: Published by Asphodel Press.

- Trakl, G. (1992) *Poems and Prose A Bilingual Edition*, Almanca'dan çev. Alexander Stillmark, Evanston, Illinois: Northwestern University Press.
- Vernant, Jean-Pierre. (2006) *Myth and Thought Among the Greeks*, çev. Jeff Fort and Janet Lloyd, U.S.A.: The MIT Press.
- Whitehead, A. N. (1985) *Process and Reality*, Corrected Edition, der. David Ray Griffin & Donald W. Sherburne, New York: The Free Press.